

WATER GOVERNANCE

01/2018

OMGEVINGSWET

REDACTIONEEL

HANS SCOUFFOER

PODIUM

WILLEM WENSINK

VAN WATERWET NAAR OMGEVINGSWET

OMGEVINGSVISIES & PROGRAMMA'S

CORNIEL VAN LEEUWEN

SAMENWERKEN AAN INTEGRALE

OMGEVINGSVISIES MET WATER

GERT DEKKER, KRYŠTOF KRIJT

STUREN OP HET OMGAAN

MET REGENWATER

FRANK GEENEN ET AL

CASE STUDY – BOUWSTEEN

OMGEVINGSWET AS50+

DECENTRALE REGELGEVING

INA KRAAK DE KADE(R)S

VAN ONS WATERSYSTEEM

RIANNE VAN DE POL, EEF VAN

HUIJSSTEEDEN

CASE STUDY – KEUR RIJNLAND NIEUWE

STIJL: ERVARINGEN EN VOORUITBLIK

NIEUWE MANIER VAN BESTUREN

ARJAN LÖESINK, KOEN VAN BEZU

INTERVIEW – DE BESTUURLIJKE

VERANDEROPGAVE;

INZICHTEN UIT DE PRAKTIJK

DAAN HOLLEMANS

DE OMGEVINGSWET EN

VERGELIJKBARE WETSHERZIENINGEN

WENDELA SLOK ET AL

HOE STELLEN WE ONS

DRINKWATER VEILIG?

OPINIE & DEBAT

GELINDE GROENEVELD

SPRAAKWATER – GESPREKSSTARTER

VERANDERPROFIELEN

MARTIEN AARTSEN, PIM NIJSSEN

SPRAAKWATER – VERGROOT JE

SPEELVELD, TRAIN BEIDE BENEN!

JAN STRUIKSMA SPRAAKWATER –

STORMWAARSCHUWING VOOR HET DSO

WILLEM WENSINK

SPRAAKWATER – WIE VISIE HEEFT,

MAAK ER EEN!

AANKONDIGINGEN

ISSN 2211-0224
E-ISSN 2211-0232

SAMENWERKEN AAN INTEGRALE OMGEVINGSVISIES MET WATER

Eerste praktijkervaringen met pilots omgevingsvisies van gemeenten en waterschappen

Corniel van Leeuwen*

■ In 2021 zal naar verwachting de Omgevingswet worden ingevoerd. En hoewel de daadwerkelijke invoering van de Omgevingswet nog op zich laat wachten mag de impact ervan op de beleid- en beheerpraktijk van provincies, gemeenten en waterschappen niet worden onderschat. De behoefte om meer integraal en samenhangend te gaan werken, alsmede de verruiming van de participatiemogelijkheden, vraagt om een aanpassing van werkprocessen en professionele vaardigheden. Dat vraagt om een andere opstelling bij provincies en waterschappen, zowel op ambtelijk als bestuurlijk niveau. Bovendien vraagt de bredere scope van de Omgevingswet, namelijk de gehele fysieke leefomgeving, om een integrale benadering. En omdat voor een groot deel van het instrumentarium van de Omgevingswet gemeenten aan zet zijn, is het voor waterschappen samen met de gemeente een uitdaging om water als een bijdrage aan de fysieke leefomgeving in te brengen.

■ Het hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden (HDSR) en waterschap Vallei en Veluwe (WVV)² zijn de uitdaging aangegaan om samen met een aantal provincies, gemeenten en ketenpartners via pilots te leren en reflecteren op werkprocessen, attitudes en vaardigheden die nodig zijn om de Omgevingswet op een waardevolle manier in gebiedsprocessen te benutten. GovernEUR heeft in opdracht van deze waterschappen een zogenaemde 'lerende evaluatie'³ uitgevoerd. Een lerende evaluatie is een evaluatie die tijdens de rit wordt uitgevoerd en welke beoogt zowel leren als verantwoorden een plaats te geven. Een lerende evaluatie heeft een dynamisch karakter en is in staat in te spelen op veranderingen in de beleidsomgeving. Deelnemers aan de evaluatie participeren in het formuleren van probleemstellingen, het verzamelen van gegevens, het interpreteren van resultaten en het trekken van conclusies. Hierdoor kunnen er tijdens het evaluatieproces al leerlessen opgetekend worden. De lerende evaluatie vond plaats

in de periode mei 2017 tot september 2017 en had betrekking op een 6-tal pilots.

Deze pilots hebben elk hun eigen achtergrond en kenmerken. Zo is er in de eerste plaats verschil in de intensiteit en de urgentie van (water)opgaven in de betreffende gebieden. Ook verschillen de pilot in gebiedstypen, motieven en opdrachtgeverschap. We kozen deze pilots, omdat in deze pilots de ambitie bestond om volgens de spelregels van de nieuwe Omgevingswet te werken. Juist dit gegeven was nodig om vroegtijdig te kunnen leren.

De opgedane inzichten uit de evaluatie hebben hun weerslag gekregen in de handreiking. In de handreiking wordt (in navolging van de centrale doelen van de Omgevingswet) ingegaan op de leerervaringen ten aanzien van de leerpijlers participatie, integraliteit en samenhang, cultuurverandering en digitalisering voorafgegaan door een aantal generieke inzichten per pijler.

* **Corniel van Leeuwen**, Managing raadgevend adviseur/onderzoeker GovernEUR¹ (Erasmus universiteit Rotterdam)

Kenmerken → Pilots ↓	Gebiedstype Waterschap	Opgaven	Motieven	Opdracht- geverschap
Bunnik, Houten, Wijk bij Duurstede	Landelijk HDSR	Kwaliteit buitengebied Mobiliteit	Omgevingsvisie: Gedeelde visie op het gebied, met eigen accenten	Gezamenlijk
Bodegraven- Reeuwijk	Gemengd HDSR	Bodemdaling Cultuurverandering	Omgevingsplan opstellen om met Omgevingswet te oefenen	Gemeente Bodegraven-Reeuwijk
Vleuten-De Meern	Stedelijk HDSR	Groen, Woon-omgeving, Ontmoeten en Verplaatsen	Omgevingsvisie voor deelgebied gemeente Utrecht	Gemeente Utrecht
Nunspeet, Elburg, Oldebroek	Landelijk WVV	Landschap Leefbaarheid Vitaliteit	Omgevingsvisie: Gedeelde visie op het gebied, met eigen accenten	Gezamenlijk
Grebbedijk	Landelijk WVV	Waterveiligheid	Bredere inbedding HWBP-project	RWS, i.s.m. WVV
Lopik	Landelijk HDSR	Kwaliteit buitengebied Visie op de linten	Actualisering verouderd bestemmingsplan ⁴	Gemeente Lopik

Participatie

Onder participatie verstaan we het volgende:

De actieve betrokkenheid van de lokale samenleving (personen en organisaties) en van professionele 'ketenpartners' bij het opstellen, uitwerken of ten uitvoer brengen van een Omgevingsvisie of -plan door een gebiedsautoriteit (meestal een gemeente). Participatie kan variëren in de mate van intensiteit en impact.

De pilots laten zien dat participatie heel verschillend wordt vormgegeven. In de eerste plaats verschillen de pilots waar het gaat om de doelgroepen die worden benut voor participatie. Zo zien we dat bij het project Grebbedijk participatie als een integraal gebiedsproces wordt vormgegeven waarbij het waterschap, de gemeente, de provincie, Rijkswaterstaat en Staatsbosbeheer gelijktijdig aan zet zijn en samen zitting nemen in een stuurgroep. Bij de pilot Bodegraven-Reeuwijk zien we daarentegen een focus op het betrekken van profes-

sionele organisaties. Bij de pilot Bunnik, Houten, Wijk bij Duurstede ligt de focus op burgerparticipatie. De andere geëvalueerde pilots laten een mix aan methoden zien. Echter, er vindt niet of nauwelijks menging plaats van bewoners en professionals bij de pilots. Het zijn gescheiden trajecten. De pilots worstelen bijna allemaal met de vraag hoeveel participatie mogelijk is. Sommige stakeholders lijken volgens de respondenten wel eens participatie-moe. Vooral omgevingsvisies bevatten volgens sommige respondenten te weinig concrete handvatten voor burgers.

De instrumenten omgevingsvisie en omgevingsplan zijn in hoge mate vormvrij. De participatie in de pilots wordt dan ook verschillend ingevuld. De meeste pilots werken nog met de meer gebruikelijke methoden, zoals informatieavonden met bewoners en ondernemers. Een aantal pilots experimenteert met vernieuwende methoden van burgerparticipatie, zoals een online enquête (pilot Houten, Bunnik, Wijk bij Duurstede). Wel is een overgang te zien van een formele (reageren op bijvoorbeeld bestemmingsplannen) naar meer informele participatie (inspraak leveren op avonden, workshops, enz.).

De gekozen procesaanpak met ketenpartners kan in de meeste pilots worden getypeerd als staccato. Participatie met ketenpartners vindt op een aantal momenten in het proces plaats en is niet altijd een proces van hoor- en wederhoor. Soms is participatie erg gericht op het ophalen van doelen, wensen, ideeën en belangen. Hierdoor ontstaan soms verschillende informatieposities in de relatie tussen gemeenten, waterschappen en andere professionele stakeholders. Ook is er bij de pilots veel variatie in tempo. Soms blijkt de snelheid van het proces lastig bij te benen voor organisaties en personen. Aan de andere kant ontstaat soms ook een zogenaamde 'participatie black box'. Stakeholders hebben dan al een tijdje niets meer van de initiatiefnemer gehoord. De initiatiefnemer is ondertussen vaak bezig met haar interne besluitvormingsproces.

Het niveau van participatie⁵ is meestal mee-weten, soms mee-denken. Vaak bedoeld om ideeën en kennis op te halen om deze vervolgens zelf te (laten) verwerken. Mee-doen als in de zin van mee-schrijven aan de visie of het plan komt nog nauwelijks voor. Bij de pilot Nunspeet, Elburg, Oldebroek wordt daar inmiddels mee geëxperimenteerd naar tevredenheid van het betrokken waterschap. Partijen vinden een dergelijke constructie vaak ook lastig vorm te geven gezien de formele posities en verantwoordelijkheden. In zijn algemeenheid zien we dat waterschappen de wens uiten tot (meer) cocreatie, maar deze wens is niet altijd wederzijds. Gemeenten hebben vaak de behoefte om regie te houden. Belangrijk daarbij is ook het verwachtingenmanagement tussen gemeenten en waterschappen. Wat zijn (nieuwe) rollen die ze tot elkaar innemen en wat kunnen ze daarbij van elkaar verwachten. Deze onduidelijkheid bestaat niet alleen in de beginfase van de pilots, maar ook wanneer de pilots al een tijdje onderweg zijn. Resultaten van bovengenoemde signaleringen zien we terug in het eindresultaat van de pilots (de omgevingsvisies en -plannen). Wie voelt zich eigenaar van het eindproduct, zijn dat de partijen gezamenlijk of alleen de schrijvende partijen? Dat laatste komt nog niet vaak voor.

De belangrijkste participatielessen in de handreiking zijn:

1 PARTICIPATIE GAAT NIET VANZELF: ORGANISEER EEN UITNODIGEND PARTICIPATIEPROCES

Participatie is de laatste jaren een echt modewoord geworden. Participatie gaat in de praktijk echter niet vanzelf. Het is als schrijfteam van een omgevingsvisie van belang om de vraag te beantwoorden waarom je een participatieproces wilt starten en dit te communiceren met de te betrekken stakeholders. Wil je perspectieven ophalen, uitleggen waarom de visie of het plan zo geformuleerd is, een duidelijke mening over een onderwerp ophalen of eventueel zelf burgers mee laten besluiten over bepaalde onderwerpen. Verwerk

deze doelstellingen in een duidelijk participatieplan met een logische procesaanpak als kapstok. Totale representativiteit van de samenleving is vaak niet realistisch. Belangrijker is het een participatieproces te organiseren dat uitnodigend is voor mogelijke participanten. Voorkom daarbij dat zogenaamde 'beroepsbewoners' (=bewoners welke zich te pas en te onpas opstellen als vertegenwoordiger van bewoners en daarmee de representativiteit van de doelgroep negatief beïnvloeden) zich te pertinent in het proces manifesteren.

2 ORGANISEER DE KADERSTELLEDE ROL VAN RADEN, STATEN EN ALGEMEEN BESTUUR VROEGTIJDIG EN DOORLOPEND

De rollen van de politieke organen veranderen na implementatie van de Omgevingswet. Waar sommige raden zich nu soms nog tot op detailniveau met een bestemmingsplan bemoeien is de verwachting dat na implementatie men veel meer als bewaker en kadersteller van het proces zal optreden. Dat vraagt om een duidelijke uitspraak over de voor hen gewenste rol. Vraag daar aan het begin van een traject een uitspraak over van hen en neem ze tijdens de rit voldoende mee. Een Raadsleden- of Statenledenwerkgroep kan helpen de betrokkenheid te vergroten. Probeer daarmee te voorkomen dat Staten, Raden en Algemene besturen geheel los van de resultaten van het participatieproces tot een eigen afweging en besluitvorming komen.

3 SPECIFIEK VOOR WATERSCHAPPEN EN ANDERE KETENPARTNERS: SAMENWERKING TUSSEN WATERGEDREVEN KETENPARTNERS IS NOODZAKELIJK

Het instrumentarium van de Omgevingswet is in hoge mate vormvrij. Dat maakt dat gemeenten zelfstandig keuzen kunnen maken in hoe ze een participatieproces inrichten en wie zij willen betrekken. Dat kan betekenen dat de meest geëigende partijen in de nieuwe situatie straks niet meer standaard een prominente plaats krijgen in het participatieproces. Specifiek in die situaties is het als waterschap of ketenpartner verstandig om samenwerking te zoeken met (andere) watergedreven ketenpartners. Een gedeeld geluid is een sterker geluid en is dan ook moeilijker te negeren door de organiserende partij. Het kan helpen om de watergedreven kernwaarden van een gezonde leefomgeving prominenter in te brengen bij gemeenten.

4 VOORKOM PARTICIPATIE-MOEHEID DOOR GEZAMENLIJKE COÖRDINATIE

Er wordt heel wat geparticipeerd in bestuurlijk Nederland. Zo veel dat partijen wel eens te maken krijgen met participatie-moeheid bij burgers, bedrijven en maatschappelijke partijen. Dat is uiteraard heel vervelend wanneer de ambitie bestaat om via participatie een omgevingsvisie tot stand te laten

komen. Het is minstens zo vervelend wanneer je als burger in korte tijd wordt gevraagd voor een tweetal processen die veel tijd kosten en die vanuit jouw perspectief hetzelfde inhouden. Probeer deze participatie-moeheid te voorkomen door planprocessen te combineren. Wanneer bijvoorbeeld een gemeente een omgevingsplan wil herzien en het waterschap gaat tegelijkertijd aan de slag met een participatieproces voor een peilbesluit dan is dit een kans om de participatieambities uit te wisselen en te bezien in hoeverre gezamenlijk kan worden opgetreden. Het vergroot het gewicht van het proces en helpt om de participatieoutput te maximaliseren.

Integraliteit en samenhang

Onder integraliteit en samenhang verstaan we in de handreiking het volgende:

Omspannen van alle relevante thema's in de visievorming, programmering en planvorming voor het leefomgevingsbeleid.

De lerende evaluatie leert dat iedere pilot een zoekproces doormaakt hoe integraliteit en samenhang vorm te geven. Voor de afbakening van de visie of het plan stellen de deelnemers aan de pilot zich de vraag hoe breed een integrale aanpak moet zijn. Daarbij is het de uitdaging om de gewenste integraliteit werkbaar te houden. Zo wordt er in de pilot Bodegraven-Reeuwijk gewerkt met een aantal inhoudelijke thema's om voldoende diepgang te krijgen. De pilot Lopik maakt daarvoor gebruik van waarden zoals belevingswaarde, gebruiks- en historische waarden van het gebied. In pilot Grebbedijk wordt de gebiedsopgave centraal gesteld. In de pilots Nunspeet, Elburg, Oldebroek en Vleuten-De Meern wordt gewerkt met integrerende thema's als gezondheid, veiligheid en duurzaamheid. Deelnemers aan de pilots geven aan dat de zoektocht naar voldoende integraliteit en herkenbaarheid ook een zoektocht naar eigenaarschap van het eindproduct betekent. Het veronderstelt namelijk dat de deelnemende partijen hun inbreng voldoende herkennen in het geheel en dat geheel ook uitdragen als iets dat van hen is.

Het bereiken van integraliteit en samenhang vereist tevens inzicht en inleving in de belangen en posities van andere deelnemende stakeholders. Of zoals één van de deelnemers het krachtig verwoordde: *'Je moet over je eigen opgave(n) heen kunnen kijken'*. Het betekent soms dat waarden die voor de eigen organisatie heel belangrijk zijn, in het geheel van de visie of het plan minder belangrijk zijn. Duidelijk is dat de wens tot (meer) integraliteit en samenhang het interne afstemmingsvraagstuk belangrijk maakt. Deelnemers aan de pilots stellen dat intern schakelen noodzakelijk is om extern impact te hebben: *'Je moet als waterschap*

of gemeente met één mond kunnen spreken'. Dat blijkt in de praktijk niet eenvoudig te zijn omdat vaak meerdere personen van één organisatie vanuit eigen projecten in het gebied actief zijn. Waterschappen hanteren bijvoorbeeld een wateragenda per gebied, waarin getracht wordt alle input van de verschillende afdelingen in te brengen.

De belangrijkste lessen ten aanzien van integraliteit en samenhang zijn:

1 SPECIFIEK VOOR WATERSCHAPPEN EN ANDERE KETENPARTNERS: ONTWIKKEL WATERAGENDA'S PER GEBIED OM EFFECTIEF WATER INTEGRAAL IN TE KUNNEN BRENGEN

Gemeenten hanteren in omgevingsvisies doorgaans het thema gezonde leefomgeving als paraplu en veelal niet langer meer een sectorale waterparagraaf. Om ervoor te zorgen dat het waterschap zijn sectorale belang en kennis op een intern goed afgestemde manier in het proces voor een integrale omgevingsvisie kan brengen adviseren we om als waterschap een wateragenda op te stellen per gebied. Overweeg daarbij ook of het zinvol is om dat samen met andere watergedreven ketenpartners (bv. drinkwaterbedrijven, Rijkswaterstaat) te doen. Zo kan ook voorkomen worden dat sectorale belangen gaandeweg het proces (onbedoeld) ondergeschoven raken. Het helpt tevens om verschillende beelden in de eigen organisatie te synchroniseren tot een geluid als ketenpartner.

2 STUUR OP DRAAGVLAK EN EEN GEZAMENLIJK AFWEGINGSKADER

De gemeente draagt de eindverantwoordelijkheid voor de op te leveren omgevingsvisie en daarmee ook voor de gewenste integraliteit en samenhang daarvan. Toch is het aanbevelenswaardig om gezamenlijk eigenaarschap te organiseren voor het eindproduct omdat gemeenten bij de uitvoering niet alleen verantwoordelijk zijn voor de integraal geformuleerde ambities. Een aan de voorkant van het proces gezamenlijk opgesteld afwegingskader (met daarin criteria over te bereiken integraliteit) om tijdens en na afloop van het proces de beoogde integraliteit te kunnen toetsen kan helpen om mede-eigenaarschap te organiseren. Verder kan door draagvlak als criterium op te nemen voor het eindproduct het mede-eigenaarschap worden vergroot. De omgevingsvisie krijgt dan – naast formele – ook een informele status.

3 MAAK GEBRUIK VAN BESTUURLIJKE AFWEGINGSRUIMTE VAN GEMEENTEN: STUUR OP INTEGRALE THEMA'S

Gemeenten hebben bij de implementatie van de Omgevingswet bestuurlijke afwegingsruimte. Zij kunnen dan ook in meer of mindere mate ambities

hebben ten aanzien van het nieuwe instrumentarium. Wenst men een pragmatische overgang van de oude naar de nieuwe situatie of wil men het instrumentarium actief benutten om diverse ambities met elkaar te verbinden? Dat maakt een groot verschil. Het gesprek aangaan over deze ambities biedt waterschappen en andere ketenpartners de kans om te sturen op integrale thema's zoals gezondheid, leefomgeving, gezondheid, klimaatadaptatie en energietransitie waarin waterwaarden een duidelijke plaats kunnen krijgen. Het geeft de kans om water als omgevingswaarde te verknopen aan integrerende thema's (zoals bijvoorbeeld een gezonde leefomgeving).

Cultuurverandering

Onder cultuurverandering verstaan we het volgende:

De verandering van professionele competenties, organisatorische rollen en werkprocessen en van netwerkrelaties als gevolg van de wens (c.q. de noodzaak) om anders te gaan werken, in de geest van de Omgevingswet: meer participatief, uitnodigend, de leefomgeving centraal en van buiten naar binnen werken.

Cultuurverandering heeft dus betrekking op zowel het individuele niveau (professionals bij gemeenten en waterschappen), het organisatieniveau (de rollen en werkprocessen binnen gemeenten en waterschappen) en het netwerkniveau (de relaties tussen organisaties).

De lerende evaluatie laat verschillen zien in de benaderingswijze van de nieuwe Omgevingswet en de achterliggende doelen. Voor sommige organisaties is de beoogde werkwijze een logische vervolgstap. Voor andere organisaties is de gewenste opzet nog een ambitieus doel. Waterschappen vinden dat ze te weinig tijd hebben om inbreng te leveren in het participatieproces dat gemeenten organiseren. Er blijken steeds slechts enkele momenten te zijn om de voor hen wenselijke input te kunnen meegeven. Dat ervaren de waterschappen als een ongemakkelijke opgave. Het betekent dat er sneller en intensiever moet worden geschakeld tussen collega's. De interne organisatie lijkt daar nog niet klaar voor te zijn. De overgang van sectoraal naar integraal werken betekent op organisatieniveau dat alle lagen zich hieraan moeten verbinden. Dat is geen opgave voor de afdeling Planvorming alleen, maar ook voor bijvoorbeeld Beheer en Onderhoud. En het is een uitdaging voor alle functionele rollen, dus zowel voor professionals, als voor leidinggevenden en bestuurders.

Het betekent ook dat de werkprocessen meer procesgericht en minder productgericht worden. Dit

geldt zowel voor de interne als de externe context waarin zij actief zijn. Dat betekent voor hen een zoektocht om proactief waterbelangen mee te koppelen aan maatschappelijke en gebiedsopgaven. Waterwaarden moeten naast de gebruikelijke formele taken en verantwoordelijkheden, nu ook op informele wijze worden behartigd. Dat vraagt van de professionals de vaardigheid om meer van buiten naar binnen te werken, zich participatief en uitnodigend op te stellen. Deze intensievere betrokkenheid legt een stevig beslag op de organisatorische capaciteit van waterschappen.

De veranderende werkprocessen uiteten zich ook in de werkhouding van de individuele professional. Deze houding is open en gericht op samenwerking. Dat betekent dat men soms 'de expert in zichzelf moet thuislaten'. Het vraagt andere competenties. De eigentijdse professional is proactief, kan goed luisteren, werkt van buiten naar binnen, is flexibel en in staat om op zichzelf en het proces waarin hij of zij actief is, te reflecteren.

De belangrijkste lessen ten aanzien van cultuurverandering zijn:

1 DE INVOERING VAN DE OMGEVINGSWET VRAAGT OM EEN PRO-ACTIEVERE EN FLEXIBELE HOUDING VAN MEDEWERKERS

Professionals die betrokken zijn bij een proces voor een omgevingsvisie dienen te beschikken over een open houding, gericht op samenwerking. Ze dienen ook flexibel te zijn. Participatie gebeurt niet alleen overdag, maar soms ook 's avonds in buurthuizen, cafés, enz. Participatieprocessen kunnen daarnaast soms ook lang duren. Dat betekent dat professionals dienen te beschikken over een lange adem. Een flexibele grondhouding is dan ook een vereiste. Daarnaast dienen medewerkers die aan de slag gaan met een omgevingsvisie goed verbindingen te kunnen leggen, zowel in de eigen organisatie als in het lokale of regionale actorennetwerk. "Professionele behendigheid betekent ook dingen organiseren die je zelf niet kunt". De ene keer ben je inhoudelijk expert en de andere keer ben je meer een verbinder van belangen.

2 ER TREEDT EEN VERVLECHTING OP VAN AMBTELIJKE WERKPROCESSEN EN BESTUURLIJKE BESLUITVORMINGSPROCESSEN. ORGANISEER DIT DAN OOK ACTIEF.

Soms wordt in een participatieproces gevraagd om input van een individuele organisatie. Deze organisatie kan het zich dan niet permitteren om deze input pas na geruime tijd aan te leveren omdat het interne werkproces te traag verloopt. Interne werkprocessen moeten synchroon lopen met participatieprocessen

in de omgeving. Dat veronderstelt dat afdelingen meer met elkaar verbonden zijn. Dat geldt ook voor de verbinding tussen ambtelijke werkprocessen en bestuurlijke besluitvormingsprocessen. Het is onwenselijk dat na een intensief participatieproces met de lokale samenleving en/of professionele ketenpartners het bestuurlijke besluitvormingsproces (te) lang op zich laat wachten. Daarmee wordt de participatie te kort gedaan.

Digitalisering

Onder digitalisering verstaan we in deze handreiking het volgende:

Het complete traject voor digitale ontsluiting, inclusief het toepassen van informatie- en communicatietechnologie.

Innovaties ten aanzien digitalisering hebben in de onderzochte pilots nog weinig urgentie. De respondenten geven daarbij aan dat er op dit punt nog veel onduidelijk is. De Rijksoverheid heeft weliswaar grote ambities geuit op dit punt maar de doorwerking daarvan is nog niet zichtbaar. Zo is het voor de deelnemers aan de pilots bijvoorbeeld nog de vraag hoe de informatiehuisen zullen worden ingericht. Ook zal het digitaal stelsel Omgevingswet naar verwachting pas op de lange termijn beschikbaar komen. Deelnemers verwachten wel dat het een ingewikkeld thema zal zijn dat veel inspanning zal vergen van de organisaties. Vooral ten aanzien van het verzamelen en met name het integreren van verschillende informatie- en kennisbronnen zal een flinke inspanning moeten worden geleverd. Ook de ontsluiting van informatie aan niet-experts lijkt een grote uitdaging te zijn. Dat betekent dat we op dit moment in de pilots een werkwijze waarnemen zoals gebruikelijk in de Wet ruimtelijke ordening: er wordt gewerkt met digitale kaarten, viewers, etc. Zo is in de pilot Bodegraven geëxperimenteerd met regels van het omgevingsplan door middel van een digitale module. Daarom is het wellicht beter om te spreken over 'informatisering'. De pilots laten nog weinig activiteiten zien als het gaat om het digitaal ontsluiten van informatie. Wel is het zo dat in de pilot Vleuten-De Meern de concept-omgevingsvisie via een online omgeving is gedeeld met stakeholders. In de pilots Bunnik, Houten en Wijk bij Duurstede is een online module gebruikt om perspectieven en meningen op te halen ten aanzien van de omgevingsvisie. Het gaat er veel meer om hoe de beschikbare informatie bijeen te krijgen en (wederzijdse) informatiebehoeften te identificeren.

Tot slot

De pilots laten een mooi beeld zien van de eerste ervaringen met het nieuwe instrumentarium van de

Omgevingswet. De pilots laten zien dat het werken met de nieuwe Omgevingswet een proces van geleidelijke implementatie is. Stap voor stap zal worden toegewerkt naar een nieuwe werkwijze. Dit proces kan alleen op gang komen als overheidspartijen en ketenpartners actief aan de slag gaan met het nieuwe instrumentarium. We hopen dat dit artikel inspireert om aan de slag te gaan met de Omgevingswet. De handreiking en verdere achtergronden van de lessen uit de lerende evaluatie kunnen gevonden worden via de volgende link:

https://www.hdsr.nl/info_op_maat/gemeenten/omgevingswet/handreiking/

ABSTRACT

GovernEUR (onderdeel van de Erasmus Universiteit Rotterdam) heeft, in opdracht van Waterschap Vallei en Veluwe en Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden de handreiking 'Samenwerken aan integrale omgevingsvisies met water', geschreven. De handreiking gaat in op de eerste praktijkervaringen met een 6-tal pilots omgevingsvisies van gemeenten en waterschappen. Het doel is medewerkers van waterschappen, gemeenten, provincies en ketenpartners te inspireren bij het werken aan een omgevingsvisie. GovernEUR reflecteerde op de ervaringen ten aanzien van een viertal leerpilars (1. participatie, 2. integraliteit en samenhang, 3. cultuurverandering en 4. digitalisering). In dit artikel presenteren we de belangrijkste inzichten en suggesties uit deze handreiking en dagen we professionals uit zelf aan de slag te gaan met het organiseren van de benodigde professionele behendigheid.

- 1 GovernEUR beoogt het realiserend vermogen in de samenleving te versterken met behulp van state-of-the-art bestuurskundige kennis die in interactie met de praktijk wordt ontwikkeld, toegepast en verfijnd. GovernEUR doet dat door het uitvoeren van assessments, reflecties, evaluaties, interventies of procesbegeleiding (www.GovernEUR.nl)
- 2 Het onderzoek werd vanuit de praktijk begeleid door Jasper Timmer (WVV) en Dries Schuwer (HDSR)
- 3 De factsheet methode lerende evaluatie is te vinden via de volgende link: <https://gouverneur.nl/wp-content/uploads/2017/05/gouverneur-factsheet.pdf>
- 4 Een bestemmingsplan met verbrede reikwijdte dat binnen de Crisis- en Herstelwet is opgesteld, kan opgevat worden als een voorloper van het omgevingsplan fungeert.
- 5 We maken in de handreiking onderscheid tussen mee-weten, mee-denken, mee-doen en mee-beslissen als niveaus van participatie